

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/oben/gdansk/materialy-edukacyjne/tablice-historyczne/106685,Antypolska-operacja-NKWD-19371938.html>

20.04.2024, 00:06

Antypolska operacja NKWD 1937-1938

Tablica historyczna poświęcona antypolskiej operacji NKWD 1937-1938.

Tablice historyczne to forma pomocy dydaktycznej, których celem jest wspieranie ucznia w poznawaniu trudnych i złożonych zagadnień z najnowszej historii Polski. Tablice składają się z tekstów wraz z ikonografią, wprowadzających w tematykę zagadnienia oraz tekstów źródłowych.

Tablica *Antypolska operacja NKWD 1937-1938* powstała w 2017 roku w związku z 80. rocznicą wydarzenia; następnie znalazła się w [zestawie tablic historycznych](#) wydanych przez Referat Edukacji Narodowej Delegatury IPN w Bydgoszczy. Autorami tablic są dr Katarzyna Maniewska i Piotr Wiejak, przy współpracy z dr Kamilą Churską-Wołoszczak.

Pliki do pobrania

[Antypolska operacja NKWD 1937-1938 \(tablica historyczna\) \(pdf, 10.42 MB\) 25.08.2020 06:00](#)

ROZKAZ OPERACYJNY NR 00485 NIKOLAJA JEŻOWA, SZEFKA NKWD

- **ROZKAZ 00485** został wydany wraz z „Tajnym pismem na temat faszystowsko-powstańczej, szpiegowskiej, dywersyjnej, sabotażnej i terrorystycznej działalności polskiego wywiadu w ZSRR” w dniu 11 sierpnia 1937 r.
- Nakazywał zorganizowanie w ciągu trzech miesięcy (od 20 sierpnia do 20 listopada 1937 r.) zbrodniczej operacji mającej teoretycznie na celu likwidację struktur Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) oraz „jej dywersyjno-spiegowskich i powstańczych kodr w przemyśle, transporcie, sowchozach i kolchozach”.

PRAKTYCZNA WYKONANIE ROZKAZU:

- W praktyce, na podstawie rozkazu 00485 aresztowaniu podlegać miały osoby narodowości polskiej przebywające w ZSRR. Nie byli to ludzie podejrzani o popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa, ale Polacy, których NKWD zaliczało do jednej z kategorii takich jak: „zbiegowie”, „emigranci”, „członkowie partii”, i „nacjonalisci”.
- Funkcjonariuszom NKWD obwodu moskiewskiego, zdziwionych faktem, iż mają aresztować polskich emigrantów politycznych, byłych jeńców wojennych, uciekinierów z Polski czy członków Komunistycznej Partii Polski wyjaśniano, że „rozporządzenie uzgodnione jest ze Stalinem i Biurem Politycznym, a Polaków „trzeba bić, ile wlezie”.

>>>POLAKÓW TRZEBA BIĆ, ILE WLEZIE!<<<

ARESztOWANIE I ŚLEDZTWO:

- Aresztowanych podzielono na dwie grupy:
 1. pełniących służbę w organach NKWD, Armii Czerwonej, pracowników zakładów zbrojeniowych, fabryk produkujących na potrzeby wojenne, transportu kolejowego, wodnego i powietrznego, sektora energetycznego zasilającego wszystkie przedsiębiorstwa przemysłowe, zakładów gazownictwa i przemysłu naftowego;
 2. pozostałych: zatrudnionych w przedsiębiorstwach przemysłowych nie mających znaczenia obronnego; w sowchozach, kolchozach i urzędach.
- Po zakończeniu śledztwa przysyłowano informacje nt. oskarżonego oraz dokonywano streszczenia materiałów śledczych.

Dokumentację układano w formie albumu (poza arkusze zszywano razem węższą stroną kart, siad przypominały album). Taki porządek rozpatrywania spraw w materiałach NKWD zaczęto określać „albumowym”.

WYROKI:

- Wyroki wydawały tzw. „dwójki” – specjalne komisje złożone z prokuratora i funkcjonariusza NKWD. Dokumenty wysyłano do Moskwy, do ostatecznej akceptacji szefa NKWD i Prokuratora Generalnego ZSRR, tj. do Nikołaja Jeżowa i Andrieja Wyszyńskiego. Po akceptacji spisy odsyłano w celu wykonania wyroku. Od II poł. 1938 r. z powodu dużej liczby spraw, system uproszczono: w każdym regionie powołano specjalne trójki, których decyzje były ostateczne.
- W zależności od „stopnia przewinienia”, aresztowanych skazywano na:
 1. rozstrzelanie („wszystkie szpiegowskie, dywersyjne, szkodnicze i powstańcze kadry”);
 2. karę więzienia lub zsyłki do sowieckich fabryk pracy przymusowej (lagrów) trwająca od 5 do 10 lat („mniej aktywni”).
- Wyroki wykonywano natychmiast po orzeczeniu.

DRAMATYCZNY LOS ŻON I DZIECI ARESztOWANYCH:

- 15 sierpnia 1937 r. Nikołaj Jeżow wydał rozkaz nr 00486 dotyczący żon i dzieci aresztowanych przez NKWD; 2 października 1937 r. rozciągnął go na członków rodzin Polaków aresztowanych z mocy rozkazu nr 00485.
 1. żony zsyłano do lagrów (na 5-8 lat);
 2. dzieci powyżej 15 roku życia zsyłano do lagrów, karnych dzielnic kolonii lub domów dziecka o specjalnym rygorze;
 3. dzieci od pierwszego do 15 roku życia, które pozostały bez rodziców, wysyłano do żłobków lub domów dziecka.

Autorzy: dr Katarzyna Maniewska, Piotr Wlejak, Biuro Edukacji Narodowej, Delegatura IPN w Bydgoszczy, Konsultacja naukowa: dr hab. Marek Gajdzicki, BEN IPN w Warszawie. Oprac. na podstawie: Od komitetu redakcyjnego [w:] Polska i Ukraina w latach 1939-1945 – czterdziesty XX wiek. Niezbrane dokumenty z archiwów służb specjalnych. Tom 8. Wielki Terror. Operacja polska 1937-1938. Część pierwsza. Instytut Pamięi Narodowej, Warszawa-Kłob 2010.

WIELKI TERROR

WIELKI TERROR (1937-1938) – okres w historii ZSRR, kiedy to czystki w aparacie państwowym i wojsku oraz represje wobec obywateli osiągnęły apogeum. NKWD pod wodzą Nikołaja Jeżowa aresztowało wówczas około 1,5 mln osób, z czego 700 tys. zamordowano. Na „Wielki Terror” składała się seria zbrodniczych operacji NKWD, zatwierdzonych przez najwyższe władze ZSRR ze Stalinem na czele, skierowanych przeciwko różnym grupom społecznym. Największa z tych operacji skierowana przeciwko tzw. „elementom antysowieckim” została zatwierdzona rozkazem nr 0047 (lipiec 1937 r.). Druga co do wielkości (rozkaz nr 00485) dotyczyła osób narodowości polskiej zamieszkującej terytorium ZSRR (głównie Białorusi, Ukraińcy, Rosji). Określenie Wielki Terror zostało użyte po raz pierwszy przez Roberta Conquesta w tytule jego książki z 1968 r. („Wielki Terror”).

ARCHITEKCI TERRORU

JÓZEF STALIN – komunistyczny dyktator i zbrodniarz, przywódca Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich w latach 1924-1953. Jego rządy charakteryzował wszechobecny i bezwzględny terror, którego ofiarami były miliony obywateli ZSRR. Liczba ofiar terronu Stalina szacuje się od 20 do 50 mln osób.

NIKOLAJ JEŻOW – szef NKWD w latach 1936-1938, posiadat nieograniczonej władze, odpowiadał za terror i zbrodnie w okresie Wielkiego Terroru. Nadano mu przydomek „Krwawy Karzeł” ze względu na szczególne okrucieństwo i niski wzrost; swoim podwładnym nakazywał torturowanie więźniów. Po wykonaniu operacji w ramach Wielkiego Terroru, aresztowany i zamordowany na rozkaz Stalina. Jeżow został usunięty także z oficjalnych fotografii.

ANTYPOLSKA OPERACJA NKWD 1937-1938

OFIARY LUDOBÓJSTWA!

- rozpatrzono sprawy dotyczące 143 810 osób!
- skazano 139 835 osób (97%),
- rozstrzelano 111 091 osób (79%).

Transport więźniów na odkrytych platformach kolejowych, rysunek nieznanego lagiernika.

JEŻOWSZCZYZNA – potoczne określenie okresu „Wielkiego Terroru”, utworzone od nazwiska szefa NKWD Nikołaja Jeżowa (Stalin oraz władze sowieckie chciały przypisać odpowiedzialność za zbrodnie tylko i wyłącznie Jeżowowi).

NKWD ZSRR – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych; jedno z ministerstw rządu ZSRR; na jego czele stał ludowy komisarz spraw wewnętrznych. NKWD było tajną, zbrodniczą policją polityczną, podporządkowaną Stalinowi, odpowiedzialną za terror, represje i skrytobójcze morderstwa w ZSRR. Na jej czele stawali bezwzględni zbrodniarze, oddani Stalinowi, m.in.: Giennych Jagoda; Nikołaj Jeżow; Ławrientij Beria. NKWD dokonało również Zbrodni Katyńskiej.

Odnaka i czapka funkcjonariusza NKWD

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej podjął dwie uchwały, mające na celu upamiętnienie ofiar antypolskiej operacji NKWD:

- uchwała z dnia 14 lipca 2009 r.
- uchwała z dnia 31 sierpnia 2012 r.

Ogromne zasługi w przywracaniu pamięci o zbrodni dokonanej na Polakach w ZSRR mają historycy i działacze z rosyjskiego stowarzyszenia „Memoriał”.
www.memo.ru

W celu wypożyczenia wystawy, prosimy o kontakt z Oddziałowym Biurem Edukacji Narodowej

[Zobacz listę oddziałów](#)

Opcje strony